

Programplan – bransjeprogram Barnehage 2019-2022

Bakgrunn

IA-avtalen 2019–2022 setter arbeidsplassen i sentrum. Avtalens innsatsområder, organisering og virkemidler skal støtte arbeidet som ledere, tillitsvalgte, verneombud og ansatte gjør i den enkelte virksomhet. De nasjonale målene for IA-avtalen er reduksjon av sykefravær og frafall fra arbeidslivet. For å støtte opp under disse målene, skal partene prioritere satsinger for

- forebygging av sykefravær og frafall
- målrettet innsats mot lange og/eller hyppig gjentakende sykefravær

Formålet med bransjeprogram er å mobilisere partene på bransjenivå til i fellesskap å dokumentere og ta fatt i felles erkjente utfordringer. Det avgjørende for å lykkes er at partene i bransjen har eierskap til og tar ansvar for programmene.

Partene i bransjeprogrammet forventer at myndighetene både sentralt, regionalt og lokalt støtter opp om virksomhetenes arbeid, og kan bistå og samarbeide i de prosesser og prosjekter som initieres i programmet. Særlig gjelder dette NAV Arbeidslivssenters og Arbeidstilsynets veiledningstjeneste.

Korona-situasjonen

Fra mars 2020 har Korona-situasjonen krevd nye arbeidsformer i barnehagene. For å begrense kontakt, med økte hygienekrav og annen organisering av personalet, har dette gjort at arbeidet med fokus på sykefravær har blitt forsinket, men samtidig har det gitt muligheter vi ikke hadde tidligere. IA-bransjeprogram barnehage har brukt tiden til å kartlegge hva barnehagene opplever som viktig i IA-arbeidet gjennom en pandemi. De tidligere vedtatte innsatsområdene ligger fremdeles til grunn, men måten arbeidet skal utføres på kan bli endret.

Men utfordringen med endrede arbeidsdager har også påvirket den planlagte fremdriften i bransjeprogrammet:

- Manglende mulighet til å samle mange mennesker til workshop eller andre aktiviteter
- Det har ikke vært mulig å ha den tiltenkte dialogen med bransjen
- Usikkerhet rundt hvor lenge situasjonen vil vare gjør at planlagte tiltak må endres
- Det har vært vanskelig å låse seg til tiltak når vi ikke vet hvordan arbeidshverdagen blir fremover

Bransjeprogram barnehage

Kort om bransjen

Barnehagesektoren er en relativt stor sektor som sysselsetter om lag 94 500 personer. Det er stor variasjon i størrelse på barnehager og struktur i eierskap. 88 prosent av de ansatte i barnehagene er kvinner. Sykefraværet blant barnehageansatte er høyt. Det er imidlertid store variasjoner i sektoren, og det er et potensiale for å forebygge og redusere fravær og frafall. Eksponeringsforholdene er sammensatte og omfatter psykososiale faktorer, som høye emosjonelle krav og barn som utagerer (vold/trusler om vold). Arbeid som innebærer ubekvemme løft, arbeid på huk/knær og støy, samt eksponering knyttet til kontakt med biologisk materiale og rengjøringsmidler peker seg også ut. Barnehagesektorens nye bemanningsnorm, pedagognormen og ny rammeplan for barnehagen, vil kunne medføre omstilling i fordeling av oppgaver og organiseringen av de ansatte.

Det legemeldte sykefraværet i barnehager er på totalt 8,0 prosent. Dette er 63 prosent høyere enn gjennomsnittet for alle sysselsatte. Langtidsfraværet (>16 dager) er på 6,9 prosent. 1 av 3 barnehagelærere og 1 av 4 assistenter oppgir at langtidsfraværet helt eller delvis skyldes jobben. I 2018 utgjorde sykefraværet i barnehager om lag 1 434 000 tapte dagsverk.

Kvaliteten i tjenestene avhenger av en rekke faktorer som personalets kompetanse, ledelse, organisering, grad av systematikk i arbeidet og tilgjengelige ressurser. Et høyt sykefravær kan derfor ha betydning for kvaliteten på tjenestetilbudet.

Mål

Bransjeprogrammet i barnehage skal bidra til å nå IA-avtalens målsetninger om:

- Forebyggende arbeidsmiljøarbeid
- Redusert sykefravær med ti prosent
- Redusert frafall

Innsatsområder

Partene og virksomhetene i barnehagebransjen skal gjennom programmet prøve ut ulike målrettede tiltak innenfor begge IA-avtalens satsingsområder:

- forebyggende arbeidsmiljøarbeid og
- oppfølging av lange og/eller hyppig gjentakende sykefravær.

Tiltakene skal bygge på kunnskap om bransjen, og kunnskap om hva som skal til for at tiltak skal ha effekt. Bransjeprogrammet skal innrettes så det treffer de faktiske utfordringene på ulike arbeidsplasser og for ulike yrkesgrupper.

I tillegg til å prøve ut målrettede tiltak, skal bransjeprogrammet vurdere om det innenfor bransjeprogrammets rammer kan det settes i gang forskning om ulike sammenhenger.

Styring/organisering

Det er etablert en styringsgruppe med sentrale parter/hovedorganisasjoner. Styringsgruppen ledes av KS, og består ellers av Virke, LO, Fagforbundet, Unio,

Utdanningsforbundet, YS og Delta, Norlandia (Spekter), Private Barnehagers Landsforbund, FUS barnehagene samt representanter fra Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Kirkens arbeidsgiverforening (KA) kom inn i arbeidet våren 2020. Styringsgruppen har nedsatt en arbeidsgruppe som forbereder saker og er styringsgruppens operative ledd. Det er utarbeidet et mandat for styringsgruppens og arbeidsgruppens arbeid, se vedlegg.

Prosjektleder ble ansatt og hadde oppstart januar 2020. Prosjektleder har i samarbeid med arbeidsgruppen ansvar for fremdrift og utvikling av programmet.

Konkretisering/gjennomføring av bransjeprogram barnehage

På bakgrunn av diskusjoner i styringsgruppen, forskning- og kunnskapsinnhenting samt et dialogmøte med et utvalg av ledere og tillitsvalgte i bransjen, kom styringsgruppen fram til et forslag til konkretisering av bransjeprogram barnehage.

Under pandemien har arbeidsgruppen gjennomført digitale workshoper med barnehager, for å få innsikt i arbeidet som nå gjøres i barnehagene. Denne innsikten har ført til at arbeidet har blitt justert i tråd med det barnehagene rapporterer om som behov.

Tematikk/innholdselementer

Innsatsen i bransjeprogrammet skal bygge på kunnskap om arbeidsmiljø og sykefravær i sektoren, og ta utgangspunkt i denne ved utforming av tiltak innenfor forebyggende arbeidsmiljø og oppfølging av sykefravær. Styringsgruppen har hatt felles gjennomgang av forskning, evalueringer og ulike erfaringer. En oversikt over referanser er lagt i vedlegg, sammen med flere andre relevante forskningsprosjekter og evalueringer.

Kjente risikofaktorer i bransjen er:

- emosjonelle krav
- barn som utagerer
- løft i ubekvemme stillinger
- biologisk materiale
- arbeid på huk/knær
- støy

Gjennomgående temaer/premisser for alle innsatsområdene er partssamarbeid, ledelse og medarbeiderskap og styrking av roller og samarbeid, samt synliggjøre sammenhenger mellom arbeidsmiljø, nærvær og kvalitet. Tiltak skal være kunnskapsbasert, virksomhetsnære, kunne gjennomføres og implementeres i vanlig drift/kunne oppskaleres.

IA bransjeprogram barnehage og sykehjem har i samarbeid utviklet et opplæringsprogram om rolleforståelse som skal istandsette virksomhetene til å tydeliggjøre hvordan de ulike rollene kan samarbeide om et godt arbeidsmiljø. Opplæringsprogrammet skal kunne benyttes uavhengig av hvilket innsatsområde som blir valgt.

1. **En bra dag på jobb**

(IA innsatsområde forebyggende arbeidsmiljø)

Videreutvikle og implementere STAMIS konsept

1.a En bra dag på jobb utvikles videre for bruk og spredning til alle.

Sentralt tema er hvordan de ulike rollene i partssamarbeidet, ledelse og medarbeiderskap kan forsterkes gjennom En bra dag på jobb, og bevisstgjøring om sammenhengene mellom En bra dag på jobb og kvalitet.

I løpet av høsten vil bransjeprogrammet jobbe med å spre informasjon og innhold i En bra dag på jobb til barnehager i hele landet.

2. HMS og helsefremmende arbeid

(IA innsatsområde forebyggende arbeidsmiljø)

Styrke systematisk HMS og helsefremmende arbeid i barnehagene.

Risikovurdering på virksomhetsnivå, med utgangspunkt i utfordringer og styrker. Sentralt tema/premiss er hvordan de ulike rollene i partssamarbeidet, ledelse og medarbeiderskap kan forbedre arbeidet med risikovurdering og helsefremmende arbeid, og bevisstgjøring om sammenhengene mellom HMS, helsefremmende arbeid og kvalitet.

Mange av virksomhetene i barnehagesektoren har vært igjennom ulike prosjekter og tiltak tidligere. En av erfaringene er at det sjelden er nok tid og systematikk til å gjennomføre ting på en gunstig måte. Innsatsområdet HMS og helsefremmende arbeid vil derfor bidra til å systematisere og forsterke godt arbeid som allerede gjøres. Bransjeprogrammet er i gang med å utvikle et årshjul, hvor det er lett å sortere og få oversikt over hva som allerede finnes av verktøy og hvordan de kan brukes.

Arbeidsgruppen vil holde i det faglige innholdet, mens det vil kobles på eksterne aktører for utvikling av kreative og digitale løsninger.

3. Tidlig inn

(IA innsatsområde lange og/eller hyppig gjentakende sykefravær)

Forebyggende arbeid er avgjørende for å få ned sykefraværet. Tilrettelegging, oppfølging og tillit er viktige stikkord for innsatsområde tre. Arbeidsgruppen mener gode rutiner for sykefraværsoppfølging, HMS-arbeid og godt arbeidsmiljø, vil kunne frigjøre tid og ressurser til de individuelle tilpasningene.

Innsatsområdene ligger fast i arbeidet med IA-bransjeprogram barnehage.

Tilbakemeldingene fra barnehagene er at valg av innsatsområder er veldig treffende for hva som er utfordringsbildet, også under Korona. Men formen har blitt noe endret.

Det har blitt rapportert om at det er finnes mye og nyttig verktøy allerede.

Barnehagebransjen har vært igjennom prosjekter, tiltak og verktøy tidligere. Utfordringene er ofte tidsaspektet, oversikt og mulighet til å jobbe systematisk. IA-bransjeprogram barnehagen vil jobbe mer digitalt og gjøre tilretteleggingen lett for virksomhetene å ta i bruk. Det er mange som tar opp at de har større behov for metode enn for verktøy. De vet hva de skal jobbe med, men de vet ikke hvordan eller når de skal få gjort det. Særlig trekkes HMSgruppene frem som en ubrukt ressurs. Det er derfor gjort et stykke arbeid for å gjøre den partssammensatte metoden operativ på virksomhetsnivå. Dette vil gjøre arbeidet i HMSgruppene ryddigere og lettere tilgjengelig.

Målgruppe / omfang

Målgruppen for bransjeprogram barnehage er i utgangspunktet alle barnehager i privat og offentlig sektor, men for å kunne gjennomføre målbare innsatser og oppfølging må/bør utvalg av virksomheter skje etter noen kriterier.

Aktuelle kriterier kan være:

- Geografisk inndeling; utvalg av områder
- Motiverte virksomheter som fyller visse kriterier
- Topplederforankring
- Dokumentert godt partssamarbeid
- Samarbeid med vernetjenesten/-ombud

Omfang og utvalg vil kunne variere avhengig av innretning på prosjekter/innsatser.

Innretning/ organisering

Bransjeprogrammets ressurser kan innrettes både mot enkeltvirksomheter, og mot nettverk av virksomheter. En kombinasjon vil kunne være effektiv. Virksomhetene kan jobbe med egne prosjekter, og samtidig få drahjelp ved å dele erfaringer og «måle» seg mot andre barnehage i både privat og offentlig sektor. Det er også mulig å utvikle egne prosjekter i samarbeid med andre virksomheter. Innretningen av programmene får betydning for organisering og ressursbruk lokalt/regionalt.

IA-bransjeprogram barnehage har bestemt seg for at midlene ikke skal gå til frikjøp, prosjektledelse eller kortsiktige løsninger. Alle tiltak som settes i gang må ha langsiktige ambisjoner.

Utforming av tiltak

Bransjeprogrammet vil legge til rette for prosjekter og tiltak på ulike måter:

- Det kan settes i verk tiltak sentralt, som prøves ut i et utvalg virksomheter
- For eksempel større spredning av «En bra dag på jobb»
- Det etableres læringsnettverk/møteplasser for benchmarking
- Fylkesvise/regionale nettverk.
- Det settes i verk lokale tiltak basert på gitte kriterier. Virksomheter/nettverk av virksomheter kan søke om midler til egenutviklede prosjekter.

Vurderingskriteriene for tildeling av midler bygger på følgende:

- Forankring i ledelsen/organisasjonen
- Partssamarbeid – tydeliggjøre roller
- Kunnskapsbasert – utgangspunkt i bransjeprogrammets kunnskapsgrunnlag
- Definerte tiltak innenfor bransjeprogrammets innsatsområder og mål:
 - Forebyggende arbeidsmiljø
 - Innsats mot lange/hyppige/gjentakende sykefravær
 - Innsats mot frafall
- Synliggjøre implementering i drift

IA-bransjeprogram gjør en samlet vurdering av tildelingen.
For å sikre læring til bransjeprogrammet må søker forplikte seg til å rapportere tilbake om erfaringene fra tiltaket som er gjennomført.

IA-bransjeprogram barnehage ønsker langvarig effekt, det betyr at kompetansen og kunnskapen må skapes og bli værende tett på og i barnehagene. Det vil derfor være hensiktsmessig å gi både barnehagene og støtteapparatet, som IA-rådgiverne, BHT og Arbeidstilsynets veiledningstjeneste, kompetansepåfyll for å kunne følge opp barnehagene også etter at IA-perioden er over.

Rammer/budsjett

Eget vedlegg

Referanser

- Evaluering av pilotene i «En bra dag på jobb» (STAMI)
- Evaluering av NED- prosjektet (KS/NAV) Agenda Kaupang/Proba
- Hva gjør ledere som lykkes? Lise Lien, Fafo
- Hva vet vi om bransjen, v/ Berit Bakke, STAMI
- Erfaring fra FUS – ledelse, nærvær og kvalitet i barnehagen
- Hva er godt arbeidsmiljøarbeid og hvordan bidrar partssamarbeidet til dette? Sintefrapport 2018-00851 – konklusjoner
- Bra arbeidsmiljø er bra business (STAMI)
- Arbetsmiljöverkets regjeringsoppdrag 2011-2014– www.av.se
- Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og kvinners arbeidshelse 2014, SINTEF
- <https://arbeidsmiljo.stami.no/forskning-kvinner-og-sykefravaer/>
- Det handler om arbeidet; fellesmateriell partene, Arbeidstilsynet og STAMI
- Seniorer i barnehagen, Tove Midtsundstad og Roy A. Nielsen (Fafo)
- Trivsel, læring og utvikling i barnehagen, Cay Gjerustad, Vibeke Opheim, Hanne Næss Hjetland, Kristin Rogde, Ann Cecilie Bergene og Lars Gulbrandsen (NIFU)
- Barnehagestyreres opplevelse av stress i det komplekse lederarbeidet, Marit Bøe, Kristin Rydjord Tholin og Elsa Kristiansen, (Arbeidsmarkad & Arbetsliv)
- Workshoper med barnehager 2020
- Workshoper med Arbeidslivssenter 2020

Samarbeidspartnere:

- Stami, som ansvarlige for nullpunktsanalysen
- Arbeidstilsynets bransjeorganisering
- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Arbeidslivssentrene
- Deloitte

- Senter for Seniorpolitikk
- Bedriftshelsetjenestene